

«Figuraalne kunst 96» pakub ihtlast taset

Eesti kunsti ülevaatenäitus on Tallinna Kunstihoone järellegi ülevaade. «Figuraalne kunst 96» kujundaja ja žürii liikme Jaan Elkeni sõnul annab näitus tunnustust postmodernsest kunstisituatsioonist, kus näiteks geomeetiline kunst pole sugugi parem kui Evald Okase aktid.

Ülevaatenäitus koosneb tegelikult kahest osast: «Figuraalne kunst 96-le» järgneb «Abstraktsioon 96». Kuidas seletate lähi esimese näituse sisu?

Ma sain ise sellest näitusest alles detsembris teada. Kui kutsusime kunstihoone intendandi Anu Liivaku maaliariate liidu juhatuse koosolekule, et rääkida maali ülevaatenäitusest, samme teada, et kunstnike liidu juhatuses oli kunstihoone tööplaan juba kinnitatud.

Näitused olid juba kuupäevaliselt kirjas, esimene oli «Figuraalsioon» ja teine «Abstraktsioon». Meie esmane reaktsioon oli, et kuidas on võimalik selliste kriteeriumide järgi eesti kunsti niivisi kahte lehte liita. Kas pole nii, et kui neid termineid ajalooiselt stiliipuhalt käsitleda, jääb enamik eesti kunsti just nende kahe termini vahele?

Hiljem täpsustasime Anuga neid pealkirju. Figuraalsioon tähendab muusikatermiinina teemaotoluse kaunistavat elementi. Kunstiteaduslikus žargoonis on tal ka veidi eputlev maik, nii et laksime ausalt figuraalse kunsti peale.

Ka seda mõistet on käsitletud väga kitsalt. Nõukogude ajal tähendas see eelkõige figuride olemasolu. Meie lähisime figuraalsusest kui avatud terminist. Laiais mõttes on see pildilise kujundi olemasolu. Näijaga poolleks võiks öelda, et musta ruudu olemasolu pildil on kahtlemata üks karaktersem ja ekstreemsem figuraalsuse väljendus.

Kuigi tavaliselt on seda käsitletud abstraktsionismina.

Seda küll, aga neid termineid defineeritakse kogu aeg ümber. Igaüganuse reaalsuse kujutamise tasapinnal, kui võtame ainult maali aspektist, on puhas abstraktsioon.

Kuidas tekkis just selline näitus kujundus?

Mul oli tunne, et kunstihoone arhitektuur on niivõrd hea, lõplik ja täiuslik, et ei tasu seda rikkuda. Vahetkihtid tulid mängu seepärast, et anda rohkem pinda ja tarkistada tilsuuri kaugvaadeid, mis panevad mängima vaid teatud, küllaliski agressiivse kunstikeele.

Viis ette näha, et tuleb küllaliski palju keskmisses formaadis töid. Et ei oleks pikka väikeste

Peeter Langovits

□ Jaan Elken leiab, et näituse põnevaimad tööd on noortelt kunstnikelt.

tööde rida, tuli see mõistagi läbi lõigata. See ei sulge aga peasaali sisenedes vaadet nõ. alarile. Ruumimõju saihb tervikuna. Plokke ei tahnuud ka seinaga liita ega mingit ust ehitada, vaid jäid kaks sellist ujuvat kilpi.

Suuremas ploksis püüdisin hoida veidi romantilisemat, õhulisemat meeleolu, et pildid ruumi arhitektuuri nii aktiivselt ei sekaks. Mitmed noored, kelle tööd on trepifujees, on tegelikult ilksjagu romantikud. Kuigi jah, künnilisuse mask on neil ees.

Kõrval on veidi intensiivsemad teosed, millel on tugevam, jõulisem meeleolu. Tekib mingi vastandus.

Kuidas kunstnike tööd näitusele laekusid?

Pärast lehes teavitamist mõlesime, et äkki ei jõua info kõigini. Rääkisim kunstnikega, kellest teadsin, et nende looming näitusega haakuks. Mina tegelesin maaliatega, skulptoritega Hannes Starkopf, graafikuga osa jäi lahitsks. Osa graafikutega, kes stsüüsilist maalikategoorias esinevad, nagu Lesperg ja Ulas, rääkisin siis ise.

Ka näiteks Evald Okase palusin näitusele ja nii mitemedki, kes võibolla poleks enam üldnäitusele töid tooma hakanud. Paljud ei teadnud, et see näitus ni aasta alguses on. Kunstielus on jaanuar nagu tõeline hapukurghoogaeg. Üllatas, et materjali lõpuks ni palju laekus.

Kas mõnel kunstnikul võib olla ülevaatenäituse suhtes mingi eelarvamus?

Neid ülevaatenäitusi on tohutuult sarjatu. Seal on ju tohutu stiilide rosolje ja kunstnik ei või kunagi kindel olla, mis konteksti tema töö satab.

Kogu looming on praegu aga

tohutuult kontekstides kinni, tööd suhestuvad omavahel. Ilmselt on praegusaja kunstnik nii egokeskne, et tahab oma loomingu vastu võtta täielikult kontrollida. Personaal- ja rühmanäitused, kus kontrollitakse suurt territooriumi, on nad mõnes mõttes ära hellitanud. Mõten sin tavalist seinale riputatud kunsti, installeerisoonist ei tasu selles mõttes rääkidaagi.

Samas on selline näitus laiemale kunstiliidusele ja ka osale kunstikeele vajalik. Igaüks ei suuda ju igal aastal välja panna personaalnäitust, mis on üsna kurnav. Ülevaatenäitus on hea väljund, kuhu saab tuua paariühe komplekti, et mingist uuest arengust oma loomingus märku anda.

Kuidas hindate kunstitaset?

Tase on igas mõttes ühtlustunud. Küllaliski raske on esile tuua liidrit, kellel oleks mingi tohutu edumaa. Eri naturid töötavad eri suundades oma väljendusvahendites ja öelda saab vaid seda, et nad on oma väljendusvahendites väga head.

Kuna ideoloogiliselt valitseb tõeline pluralism, siis ei domineeri ükski laad. Ma tunnen esimest korda, mida tähendab postmoderne kunstisituatsioon tegelikkuses. Teatud kunstikeel ei mõju heroiliselt enam ainult selle tõttu, et ta millelegi vastandub. Näiteks naturitruu maali mine tähendab vaid iseenast, mitte midagi enamat.

Kas see kõlkehõlmav tolarantsus ei tekita pidevust?

Ei usu. Kunstimaailm paneb professionaalsuse kriteeriumid iseregulatsiooniga väga täpselt patka. Seda teevad kunstnikud, kunstiteadlased ja kõik kes nõ. art worldi moodustavad. Selles mõttes on kõik selge.

Samas ei saa aga näiteks

geomeetrilise kunsti kohta praegu öelda, et see on millelegi poollest heroilisem või parem kui Evald Okase aktid. Mõlemast kunstivormist on ideoloogiseartus kadunud. Sellest sain seekord täielikult aru ja püüdsin seda ka näituse kujundamisel arvestada.

Kelle tööd üllatasid?

Tegelikult on põnevaimad minned noored, nagu Tommy & Laurentius, Jasper Zova, Kadri Kanglaski, Külliike Talp, Jane Kaas.

Nende puhul on kohe näha mingit uut tüüpi põlvkondlikku eetikat. Ei tea, kas sel on ameerika kunstikultuuri joned, aga ta on tõesti uus sõna. Nende töodes on tugev eneseroonia.

On väidetud, et kurraatorid ja kunstikriitikud manipuleerivad kunstnikega ning et Eestis viimase aja näitused on tihtipeale tühihjad ja kõledad välja kukkunud. Kuidas kommenteerite seda?

Eks kunstikriitikutel ole praegu kerge peapööritus, sest kunagi varem pole neil Eestis mingit mõjujõudu olnud. Niüüd kontrollivad nad võlnumehhanisme.

Vahapeal oli olukord eriti kahemõteline. Avangard, kes traditsiooniliselt on ikka opositsioonis või põranda all olnud, oli Eestis kõige paremini tasustatud. Või kuivõrd tõsiselt saab praegu üldse avangardist rääkida. Mõni peab seda SOROSTE näitusele eksponeeritavat avangardi kitsiks. Omajagu on tal õigus, sest seal on tõesti 20-, isegi 25-aastased ideed. Meil on need lihtsalt uudsed.

Eesti on aga kas liiga väike või on tegijaid liiga vähe, tunnub, et mingit uned nähtused tahavad endale vana arvelt ruumi teha.

Võibolla on selle uue kunsti tekitamise mehhanism Eestis ka natuke kummaline. Seda on püüdnud mingitel põhjustel väga lihtikesega tekitada. Kesma jääb aga ikka sisemisest motiivisioonidest ja impulssidest tekkimud kunst.

See näitabki, kui püüsiavalt hoitavad oma käekirjast kinni need, kes oma raja leidnud ja keda praegu tõesti materdatakse, nagu näiteks Toomas Vint. Ei ütleks, et tal selle võrra publikut vähem oleks või et ta tööd oleksid rabeadamaks läinud.

Meil pole veel õpitud, et kõikidel on õigus oma tööle. Uued nähtused tulevad paremini esile siis, kui vana on välja arendatud.

Näiteks teeb sedalaadi figuraine kunst teene järgnevale abstraktsiooninäitusele, kasvõi maali enese seisukohast, sisemise struktureeringu huvivides. Abstraktsioon tuleb selle foonil paremini esile.